

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Devs In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos &
Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt XX. Vtiliſſima, in terræ motibus, rerum caducarum contemnendarum
mortalibus exhiberi monimenta.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45686

vanta molis, ut duarum librarum pondus explerent. quibus animantes non pauca sub Dio exanimata, quasi lapidatum esset de calo. Grandines quoque, visus subnirides, veluti spem facerent melioris fortune. Quamquam si rationes expendimus, spes in metum euadit: neque alia spes affulget, nisi de qua poeta. *Aeneid. 4.*

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

C A P V T X X.

Vilissima, in terra motibus, rerum caducarum contemnedarum mortalibus exhiberi monumenta.

Poterimus & nos, enimvero & debemus eiusmodi, longèque atrociorē expectare tempestatē, quam Ioël, his verbis prædixit: *A facie eius contremuit terra, moti sunt cali: sol & luna obtenebrati sunt, & stelle retraxerunt splendorem suum. Et Dominus dedit vocem suam, ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius; quia fortia, & facientia verbum eius: magnus enim dies Domini, & terribilis valde: & quis sustinebit eum? Nunc ergo dicit Dominus: Converterimini ad me, in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu: dum tempus est conuersionis; erit, cum ira Dei non poterit amplius mitigari. Si enim, in hac vita, Georgius Abbas, vidit aliquando Christum à tot millibus Sanctorum, denique nec ab ipsa sua Matre potuisse mitigari, quantum minus poterit mitigari, in die iræ? Hi maximi sunt fructus, qui è terræ motibus vel factis, vel meditatè cogitatis oriuntur; ut scilicet per eos intelligamus. 1. Peccati gravitatem; 2. Dei peccato irascentis æquissimam indignitatem. 3. Eiusdem, in ipsa ira, erga suos, bonitatem. 4. Christi auctoritatem, ac potestatem. 5. Vltimi iudicij formidandam faciem. 6. Pœnitentiæ necessitatem. 7. Terrarum, quas tantopere amamus, calamitatem; ac proinde, ut à terra morientium ad terram viuentium; à creaturis ad Creatorem conuertamur. *Vberibus matres absinthia terra medentes* illinere solent, ut aduiciores liberos fastidio absterreant. Illinit & terris Deus suas amaritudines, ut calum queramus. Quid enim, stat terra? sed nō ita, ut non possit cōcuti atque moueri. Eriguntur palatia? sed sæpe vno momento deijciuntur.*

1.

Ioël. 2. 10.

Moscu Eui-
rat. in Prat.
spir. cap. 50.

Kk 2

Sur-

Pfal. 4. 3.

Surgunt in altum turres? tantò profundius cadunt. Florent, gaudent, jubilent pagi, arces, vrbes? Sed ecce, vno terræ hiatus hauriuntur, sepeliuntur, in cinerè rediguntur. Sic opes, sic honores, sic voluptates, sic ipsi homines euanescunt. Ergo, *filij hominū vsquequægrani corde? vt quid diligitis vanitatem, & queritis mendaciū?* Paradisum peccato primi parentis amisistis, in terris; pater mendacij vos decipit, si quis iam vobis, hic Paradisum promittit.

II.

Paul. Venet.
lib. 1. cap. 28.
Orient. hist.

In Persidis regno tyrannus quidam, Alaodinus dictus, vt memorat Paulus Venerus, Muletam regionem occupauit, multosque sicarios, quos Assassinos vocant, hoc astu sibi adiunxit. In valle quadam amoenissima, & præruptis cincta montibus, paradisum omni deliciarum genere, qualem suis Machometes promittebat, instruxit. In faucibus, per quas solus patebat aditus, arcem extruxit munitissimam, ne cui accedendi potestas esset, præterquam conscijs. Affirmabat interim, se clauis Machometici paradisi habere, & potione soporifera clam oblata, dormientes in eum locum deferendos curabat. Experrecti cum omnibus delicijs affatim fruerentur, reuera, se in paradiso esse credebant. At præstigiator ille, capta opportunitate, medicato poculo sopitos rursus extra paradisum efferebat, eos ad omnia, quæ imperaret patranda, paratissimos postea habebat; quippe de paradiso, si Principi obedirent, securissimos. Hac arte non paucos Christianorum Principum insidijs circumuentos, oppressit. Tandem An. M. CC. LXII. Allaris rex Tartarorum senem hunc in paradiso, triennali obsidione, ad deditiõnem, fame compulit; locum aboleri, & assecclas omnes interimij iussit. Talem paradisum fingit, & proponit multis, in terra, Stygius Alastor. Sed reuera, *velut somnium auolans non inuenitur, transiet, sicut visio nocturna.* Et tamen hoc somno tam multos fallit; vt ad nulum habeant obedientes. Ita terram illis & terrena deprædicat, vt non tantum *adhæreat pavimento anima* eorum, sed vt in ea se præcipites etiam perdere non dubitent, more M. Curtij, cum equo in cauerenam insipientis, ibi, vbi in ingentem sinum, Romæ terræ labes confederat.

Iob. 20. 8.

Pfal. 118.

III.

Quid enim non faciunt homines, pro terra, quam paradisum esse, sibi imaginantur? pro terra litigant, duellant, digladiantur.

diantur, bellantur; fidem, omnia sacra. Deum ipsum abjurant, cacodæmonem adorant. Immò tanti illis est terra, vt præ ea cælum nolint: vt terram ipsam, tanquam Deam habeant, colantq; Ita enim Artaxerxes Persarum rex, pro vxoris salute, Terræ votum faciens, se illam, attachta humo, solenni prece, adoraturum promisit. Quin, teste Tacito, Germanorum populi, Reudigni, & Auiones, & Angli, & Varini, & Eudotes, & Suardones, & Nuithones, in commune HERTHV. id est, Terram matrem colunt, eamq; interuenire rebus hominum, inuehi populis arbitrantur. Est in Insula Oceani Castum nemus: dicatum in eo vehiculum veste contectum, attingere vni Sacerdoti concessum. Is adesse penetrati Deam intelligit, vestamq; bubus feminis, multa cum veneratione, prosequitur. Lati tunc dies, festi loca, quacung; aduentu hospitiq; dignatur. Non bella ineunt, non arma sumunt, clausum omne ferrum, pax & quies tunc tantum nota, tunc tantum amata: donec idem Sacerdos satiatam conuersatione mortalium deam templo reddat. Mox vehiculum & vestes, & si credere velis, numen ipsum secreto lacu abluitur. Serui ministrant, quos statim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror, sanctaq; ignorantia, quid sit illud, quod tantum perituri vident. Hæc veteres Germani fecere. Ridemus veteres, & imitamur. Stultos Persas vocamus, nec nos ipsi, in terra adoranda, sumus sapientiores. Terram adorat, quisquis pro focus plus contendit, quàm pro aris. Terram adorat, quisquis sibi ipse manus osculatur. Terram adorat, quicumque aurum, argentum, æs proprium & alienum in summis curis habet.

Alex. lib. 3.
cap. 22. post
Plutarch.
Tacit. de
morib. Ger-
manor.

Et quid est terra? quid hæc omnia in terris? pro quibus sudamus, laboramus, nauigamus, cælum ipsum Orco commutamus? nos ipsos perdimus? & vendimus æternam felicitatem? Caduca, fluxa, vana omnia. Quid enim cuiquã satis tutum videri potest, si mundus ipse cõcutitur, & partes eius solidissima labant? ait homo Ethnicus; si quod vnum immobile est in illo, fixumq;, vt cuncta in se intenta sustineat, fluctuat: si quod proprium habet terra, perdidit, stare: ubi tandem resident metus nostri? Quod corpora receptaculum inuenient? quos olicita confugient. si ab imo metus nascitur, & funditus trahitur? Consternatio omnium est, ubi tecta crepuere, & ruina signa dedit: tunc præceps quisq; se proripit, & penates suos deserit, ac se publice

Senec. lib. 6.
nat. qq. c. 1

IV.

Kk 3 credit.

eredit. Quam latebram prospicimus, quod auxilium, si orbis ipse rinas agitet? si hoc quod nos tueretur ac sustinet, supra quod urbes sita sunt, quod fundamentum quidam orbis esse dixerunt, discedit ac titubet. Quid tibi esse non dico auxilij, sed solatij potest, ubi timor fugam perdidit? Quid est, inquam, satis munitum? Quid ad tutelam alteri ac sui firmum? Hostem muro repellam? prærupta altitudinis castris vel magnos exercitus difficultate aditus morabuntur. A tempestate nos vindicat portus. Nimborum vim effusam, & sine fine cadentis quas recta propellunt: fugientes non sequitur incendium: aduersus nitrua & minas calis, subterranea domus, & defossi in altum specerant media sunt. Ignis ille celestis non transuerberat terram, sed exiguo obiectu retunditur. In pestilentia mutare sedes licet. Nullum malum sine effugio est. Nunquam fulmina populos perusserunt. Pestilentia exhaustit urbes, non abstulit: Hoc malum latissimè patet, inenitabile, publicè noxium. Non enim domos solùm, aut familias, aut urbes singulas haurit, sed gentes totas regionesque subuertit: & in ruinis operit, modò in altam voraginem condit: ac ne id quidem relinquit, ex quo appareat, quod non est, saltè fuisse; sed supra nobilitas urbes sine ullo vestigio prioris habitus, solum extenditur. Nec sunt, qui hoc genus mortis magis timeant, quo in abruptum cum subiectis suis cunt. Et è viuorum numero viui auferentur, tanquam omne fatum ad eundem terminum veniat. Hoc habet inter cetera pestificæ suæ natura præcipuum, quòd cum ad exitum ventum est, omnes in aquo sumus. Nihil itaq; interest, utrum me lapis vnus elidat, ut monte toto premar; utrum supra me domus vnus omnis veniat, & in exiguo eius tumulo ac puluere exspirem, an totus caput meum terrarum orbis abscondat: in luce hunc & in aperto spiritum reddam, an in vasto terrarum debiscentium sinu: solus in illud profundum, an cum magno comitatu populorum concidentium ferar. Nihil interest meo, quantum circa mortem meam tumultus sit: ipsa ubiq; tantundem est. Proinde magnum sumamus animum aduersus istam cladem, que non euitari, nec prouideri potest. Desinamus audire istos, qui Campaniam renuncianere, quiq; post hunc casum emigrauerunt, negantq;, se equam ipsam regionem accessuros. quis enim illis promitteret melioribus fundamentis hoc aut illud solum stare? Omnia eiusdem sortis sunt, & si nondum mota, tamen mobilia: hunc fortasse in quo securius com-

ficia

istis locum, hac nox, aut hic ante noctem dies scindet. Vnde scies, an melior eorum locorum conditio sit, in quibus iam vires suas fortuna consumpsit, & qua in futurum ruinâ suâ fulta sunt? Erramus enim, si ullam terrarum partem esse exceptam immunemq; ab hoc periculo credimus. Omnes sub eadem jacent lege. Nihil ita, ut immobile esset, natura concepit. Alia temporibus alijs cadunt. Et quemadmodum in urbibus magnis nunc hac domus, nunc illa suspenditur: ita in hoc orbe terrarum nunc hac pars facit vitium, nunc illa. Tyros aliquando infamis ruinis fuit. Asia duodecim vrbes simul perdidit. Anno priore Achaïam & Macedoniam, quacumq; est ista vis mali, qua incurrit; nunc Campaniam læsit. Circuit fatum, & si quid diu præterit, repetit. Quædam rariùs sollicitat, sapius quædam. Nihil immune esse & innoxium fuit. Non homines tantum, qui brevis & caduca res nascimur, vrbes oraq; terrarum & littora, & ipsum mare in seruitutem fati venit. Nos tamen nobis permansura promittimus bona fortuna, & felicitatem, cuius ex omnibus rebus humanis velocissima est lenitas, habituram in aliquo pondus ac moram credimus. Et perpetua sibi omnia promittentibus in mentem non venit, id ipsum, supra quod stamus, stabile non esse. Neq; enim Campaniæ istud aut Achaïa, sed omnis soli vitium est, male coherere, & ex causis pluribus resolui, & summam manere, partibus ruere. Quid ago? solatium aduersus pericula dare promiseram: ecce undiq; timenda denuncio. Nego quidquã esse quietis æternæ: quod & perire non possit, & perdere. Ego verò hoc ipsum solatij loco pono, & quidem valentissimi: quandoquidem sine remedio timor stultus est, ratio terrorem prudentibus excutit: imperitis sit magna ex desperatione securitas. Hoc itaq; generi humano dictum puta, quod illis subitâ captiuitate inter ignes & hostem stupentibus dictum est;

Vna salus victis, nullam sperare salutem. Si vultis nihil timere, cogitate, omnia esse timenda. Circumspecte, quam lenibus causis discutiamur. Hucusque Seneca.

Hoc vili absinthio terra sapientibus amarescit, & dulcescit calum. Apud Indos tractus est, cui nomen Phalacra, quasi Latine Caluus: eoq; ita appellatur, quòd, qui herbam in eo nascentem degustarit, & pilos & cornua amittat. Itaque elephantia, nisi cogantur, non accedunt ad locum illum: immò verò prope eum accesserint, perinde ac homines prudentissimi, ab omni il-

Ibid. cap. 25.
V. Ælian. lib. 8. cap. 15. de animal.

lius loci gramine refugientes, pedem referunt. Ad hunc modum quibus terra est domicilium voluptatis, & qui delicias eius, tamquam herbas degustant, & casariam, & cornua, hoc est, ornamentum & robur animorum perdunt. Prudentes igitur, elephantorum ritu, quia non tam amœnitates, quam vanitatem rerum terrenarum, tanquam pestifera gramina, & virulentas Cere herbas, considerant, facillè hæc caduca contemnunt, animum ad maiora traducunt. Vident enim, fallacia esse, quæ hic blandiuntur. Experiuntur, non agitari tantum ventis ærem, fluvias aquas, volare ignes, sed neque in ipsa terra solidam esse stabilitatem: cælum solum & caelestia perennare. Quamobrem, de N. Ignatio auctor vitæ illius hæc scribit: *Audinimus sæpe illius extrema etiam senectute, cum in cælum, quæ liber circumspicere oculos sustulisset, eosq, aliquantisper fixos habuisset, obortis, præ lachrimis, dicentem: HEV QVAM SORDET TERRA, CVM CALVM ASPICIO!* Sic docuit Eucherius, *raptandos nos in futurum cupiditatem, si cogitemus, QVAM FVLGEBIT MAGNIFICA PERITIVIS FORMA REBUS, CVM SIT NVNC TAM SPECIOSA PERITIVIS?* Sic monuit D. Chrysoström, quantumvis ampla & splendida regum palatia auro multo & gemmis fulgentia, nihil à ludicris puerorum ædificijs, à nidis ex luto festucisque constructis, à formicarum operibus differre censenda, si cælum suspexerimus. Sic jubet S. Ephrem nos inter terram ac cælum in istius comparationem, & cognoscere, quàm omnia, in terris, tandem cadant, sicut frumentum, quod, suo tempore maturum metitur in cælo autem, & sol, & luna, & omnes astrorum chori, à primæ creationis suæ die, lumen incorruptum seruent, quo ipso quædam illius regionis indicant perpetuitatem. Sic D. Ambrosius magnitudine & pulchritudine Solis perpenfa, digito monstrat scribit, ex ipsa siderum formositate, magnitudine, duratione, Conditoris pulchritudinem, immensitatem, & æternitatem, cuius creatæ venustati, ac moli, & ævo incomparabiliter antependendam. Si enim, quæ fixa sunt & stabilia, caducis; si magna parvis, si vera vanis, si fugitiuis æterna bona censentur meliora, quàm facillè est, inter hæc inferiora, & illa superiora discernere: inter lutum & aurum, inter vitra & gemmas facere electionem.

Petr. Ribad.
lib. 1. cap. 2.
vitæ.

Eucher. in
paren. ad
Valerianum.

S. Chrysostr.
serm. 2. ad
Coloss. &
serm. 15. in
1. ad Timoth.
& hom. de
vanit. vitæ.
S. Ephrem
adhort. 4. de
virtute.

S. Ambros.
1. 4. Hexaem.
cap. 1.

Blanc.

VII

Blandiuntur flores? nullus ultra mensem suum perdurat. Arrident silvæ? exciduntur, aut ventis sternuntur, aut confla- grant, aut senio arefcunt. Allicit elegans vultus? Nihil formâ fu- gacius, adeo vt Phauorinus pronunciet: post paucos años, in vi- uente etiamnum Alcibiade, quondam pulcherrimo, ab ijs ipsis, qui eius formam demirati aliàs fuerant, Alcibiadem quæsitum fuisse. Virent prata? flauescunt arua? florent vineæ? prata inun- dans fluuius, arua imber, vineas grando destruit. Defendunt te ædes, arces, vrbes? potentem faciunt arma; diuitem rura, feli- cem clara pignora, & penè immortalem multi nepotes? hos omnes mors auferet; rura accidunt alluuiiones; arma hostis. De- nique nulla tam est firma domus, nulla arx tam celsa, nulla tam potens ciuitas, quam terræ motus non possit solo æquare. Hæc vbi conspexeris, aliò oculos conuerte, & disces dicere: *Hæc quam sordet terra, cum cælum aspicio!* Quò nos manuducens D. Chry- sostomus, *Vides cælum hoc, inquit, quam pulchrum, quam am- plium, quam magnificum sit, quemadmodum vario stellarum ordine ex- ornetur, & splendeat, quantum edurare potuerit temporis? Iam enim: quinq; millia annorum, atq; etiam plus seruat, & constat, nec tamè longo temporis spatio effectum est, vt senescat, sed ad modum corporis adolescentis robusti floret, vigetq; atate; & quam principio sortitum est pulchritudinem, tandem integerrimam seruat, nulla ex parte fa- ctum deterius, tanto spatio temporis.* Hæc sedes beatorum nullo motu, nullo attritu, nulla tempestate destruetur. Tanto igitur optabilior est, quanto diuturnior.

Speâculum vnus diei, aliquor horarum conuiuium, sym- phonia breui tempore aures permulcens, magnum quid esse putatur: maius putaretur, si per duos dies, si per mensem, si per annum, duraret. Vni⁹ anni consulatus quanti est à Romanis fa- ctus? longè pluri dictatura per quinquen- nium continuata; aut regnum imperiūm, tota vita, productum. Quanti ergo faci- enda est illa Diuorum sedes, ille honor, ille triumphus & gloria, qui finem nesciet? Si enim filij huius lucis, exiguis istis, & serè momentaneis bonis, sepe ita capiuntur, vt se capere non possint; quo desiderio exardescere debemus, si bona summa, infinita, sempiterna nobis præparata videamus? In terris, vix acquirimus

L. l. diuitias.

Phauorin:
apud Stobæum
serm. 66.

S. Chrysof.
hom. 2. c. 66.
Anomzoz.

VII.

diuitias, & rursus amittimus; vix attingimus dignitates, & deponimus; vix gustamus voluptates, & auellimur. In caelo possidimus opes, honores, delicias, non decem, centum, vel mille annis, sed æternas, sed sæculis nunquam desituris; quorum suauitas non sensim, & per successum, sed tota simul percipietur, immensa quadam accumulatione, infinitorum bonorum, in infinitum atque æternum, simul, ac velut vna collectione fructuorum.

VIII.

Disce hinc, o quisquis es, seu iuuenis, seu senex; diues & pauper; nobilis & ignobilis, agnoscere terræ vilitatem, & rerum terrenarum fluxarumq; vanitatem: discite pretium cali & celestium dignitatem æstimare, mundumq; tandem contempto, dicere: *Heu quam sordet terra, cum calum aspicio!* Qui enim tantum in terris, mala, & tantilla, tamque caduca bona esse videt; in caelo autem omnia stabilia, fixa, æterna, summa, & summè bona periri intellexit, vel fatuus est, & excors, vel ista illis anteponebat. Immo illa omnia nullius esse momenti iudicat, si cum istis comparentur. Quidquid enim transit, postquam transijt, perinde est ac si nunquam extitisset. Posside centum iugera, mille agros, immo mille regna; posside Cræsi opes; habe Xerxis potentiam, omnem Persarum, apparatus; omnem Sardanapali luxum; acquire quidquid est honorum & titulorum, quidquid gloria & dignitatum; nata in delitijs, volutare in voluptatibus, etiam longa ætate; fruire denique caelo in terris; si tamen postea hæc amittas, si iugera, si regna à te auferantur; si opes alius tollat; si potentiam eripiat; si titulos extinguat; si de gradu dignitatis decipiat; si sensus & valet udo desit ructa voluptates excludat, quod omnibus illis utilitatis, quid delectationis es percepturus? transierunt, deserunt. nō existunt amplius. commodi nihil, maiorum multum reliquerunt. Immo tristissima memoriâ recordaberis, & bonis gaudijsque illis omnibus esse spoliatum. Quæ recordata tanto te magis affliget ac exagitabit, quanto bona illa amissa tibi visa fuerunt maiora ac meliora, quantoque chariora extiterunt. Quò enim dulcior est alicuius rei possessio, eò acerbior eius amissio. Eapropter, si cetera causæ omnes deesset, hæc sola sufficeret, ad rerum instabilium amorem abijciendum; quia si licet necessariò deserendæ sunt, & non sine ingenti dolore

deseruntur. At diuina, cælestia, at æterna, nullo tempore, nullo casu amittuntur; neque amitti queunt. Quamobrem sunt rebus his caducis infinites meliora atque optabiliora, vel hoc solo etiam capite, quia durabiliora.

Huic durationi accedit magnitudo bonorum, quæ inibi obtinget. Quantis enim spatijs cælum illud latè circumductum terrarum angustias superat; tanta excedit immensitate gaudium beatorum, huius mundi illecebras. Res, quæ hîc pariunt delectationem, non simul, sed sensim, & successiuè, nec sine interruptione, & plurimarum molestiarum admixtione, sua commoda adferunt; quorum cum alterum succedit, prius euanescit. At, in cælo, totum illud æternum bonum, electis promissum, electorû est, & ab electis in æternum totum simul possidetur. Nam *quamuis non fuerimus ab æterno, tamen possidentes Deum, fruemur in eo etiam æternitate; quatenus infinitis retro sæculis extitit, mète nos retrorsum, & antorsum extendentes; sicut & tota immensitate fruemur, in immensum illud pelagus nos immergentes, vnus enim erimus spiritus cum Deo. Sensum igitur & gustum habebimus diuinorum, sicut & ipse Deus habet, etsi dispari gradu.* Quis itaque ex hac terra morientium ad illam terram viuentium nõn aspiret? Immò quis diuinam hîc prouidentiam non agnoscat, amet, prædicet, quæ si aliam nullam causam haberet (cum tamen habeat plurimas) tamen ob hanc solam benignissimè terras constringeret, concuteret, tot mortibus & miserijs repletet, vt eam nauicare, ac deserere disceremus, atque ad meliorem, ex hoc exilio potius, quàm natali solo, patriam appetendam incitemur.

Cur hoc non faceremus Christiani? Ethnici fecerunt. Quorum vnum iuuat testem adducere, ne videamur neruos nimium intendere, dum terrenas & delicatas mentes, ad rerum vanarum, mundi que huius contemptum, & desideria cælestium inuitamus. Ita igitur Romanus sapiens loquitur. *Virtus, quam affectamus, magnifica est. non quia per se beatum est, malo caruisse, sed quia animum laxat, ac preparat ad cognitionem cælestium, dignumq; efficit, qui in consortium Dei veniat. Tunc consummatum habet plenumq; bonum sortis humane, cum calcato omni malo, petit altum, & in interiorem naturæ sinum venit. Tunc iunat inter sidera*

IX.

Leonard.
Lect. lib. 4. de
diuin. Perf.
cap. 4.

X.

Senec. lib. 1.
Nat. qq. in
proœm.

ipsa vagantem, diuitum pauimenta ridere, & totam cum auro
 terram: non illud tantum dico quod egesit & signandum moneta
 dit, sed & illud, quod in occulto seruat posteriorum auaritia. Nec
 ante contemnere porticus, & lacunaria ebore fulgentia, & consilio
 uas, & deriuata in domos flumina, quam totum circumeat mundum
 & terrarum orbem superne despiciens, angustum, & magna ex parte
 opertum mari, etiam qua exstat, late squalidum, & aut visum, ante
 gentem, sibi ipse ait: Hoc est illud punctum, quod inter tot gentes
 & igni diuiditur? O quam ridiculi sunt mortalium termini! Vnde
 Istrum Dacus non exeat: Strymo Thracas includat: Partibus
 Euphrates: Danubius Sarmatica ac Romana differminet: Rhe-
 Germania modum faciat: Pireneus medium inter Gallias & His-
 panias iugum extollat; inter Egyptum & Aethiopiae harenarum
 culta vastitas jaceat. Si quis formicis det intellectum hominis, non
 & illa unam aream in multas prouincias diuidit? Cum te in illa
 re magna sustuleris; quotiens videbis exercitus subrectis ire ves-
 tem, quasi magnum aliquid agatur, equitem modo vltiora explora-
 tem, modo a lateribus affusum, libebit dicere:

It nigrum campis agmen.

Formicarum iste discursus est, in angusto laborantium. Quid illic
 nobis interest, nisi exigui mensura corpusculi? Punctum est istud,
 quo navigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis: minima, etiam
 cum illis utrimque Oceanus occurrit. Sursum ingentia spatia sunt,
 quorum possessionem animus admittitur: at ita minimum secum
 corpore tulit, si sordidum omne deterfit, & expeditus leuisque ac
 tentus modico emicuit. Cum illa terigit, alitur, crescit: ac vnde
 vinculis liberatus, in originem redit. Et hoc habet argumentum di-
 uinitatis suae, quod illum diuina delectant: nec ut alienis interest, sed ut
 suis. Secure spectat occasus siderum atq; ortus, & tam diuersas con-
 cordantium vias. Obseruat ubi quaeq; stella primum terris lumen
 ostendat, ubi culmen eius summum, qua cursus sit, quousque descendat.
 Curiosus spectator excutit singula, & querit. Quidni querat? Sed
 illa ad se pertinere. Tunc contemnit domicilij prioris angustias. Quan-
 tum enim est, quod ab vltimis littoribus Hispania vsque ad Indos
 patet? Paucissimorum dierum spatium, si nauem suus ventus implent.
 At illa regio caelestis per triginta annos velocissimo sideri viam praestat.

nusquam resistenti, sed equaliter cito. Illic demum discit, quod diu quaesuit; illic incipit DEVM nosse; cui, vt Arnobius loquitur, punctum terra est, & sub nutu omnia constituta.

Arnob. lib. 7.
aduers. Gent.

XI.

Quod si igitur, è re maxime formidanda, qualis est terræ motus, quædam existunt utilitates, quid de ipsa terra atque elementis ceteris debet cogitari? quàm vtibiles, & in rem nostram, erunt reliquæ creaturæ? quarum quidem vires & præstantes effectus plurimos vel experientia, vel industria humana indagauit, haud est tamen ambigendum, plurimas quoque earum nos virtutes latere, causasque maximas, in diuinis consilijs, & Dei diphthera, reconditas, à nobis ignorari. Quod vel ipsum admirabili Numinis providentiæ perbene censeat D. Chrysostr. ascribendum, cuius sapientissima dispositione factum est, vt neque omnia nesciremus, ne deessent nobis tam industrij Architecti laudandi opera & argumenta; neque omnia sciremus, ne scientijs inflati superbiremus. E cuius S. Patris doctrina, discimus, si quid legamus, audiamus, aut videamus vel esse, vel fieri, in mundo, cuius nobis vel vsus, vel causa incognita in mentem non veniat; cogitandum tamen esse, nihil à natura, ne dum à Deo, fieri frustra, sed vsu maximum, causamque optimam eiusce rei creandæ, vel permittendæ fuisse. Quonia, mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & inuisa opera illius: vt, in omnium rerum varietate, merito opifex earum suspiciendus, amandus & celebrandus sit, neque de nobilissimo cuiusque fine & vsu sit à quoquam dubitandum. Quemadmodum enim, qui tabernam, Pharmacopolæ intrans, innumeras hic suo ordine pyxides, illic testas; alibi capsas, alibi vitra, & ampullas, in suis forulis, longa ferie stantes conspicit; itémque aridos flores, siccatas herbas, fibras radicum, mensuras, pondera, vasa, & omnis generis instrumenta; quibus alia decoquuntur, alia refrigerantur, alia percolantur; alia, quæ in colo subsederunt, contrita læuigantur; alia in iuncea fscellis, vel sparteis saccis exprimuntur; alia forficulis incisa incernuntur cribro, alia tunduntur & teruntur pistillo; sicut, inquam, qui hæc conspicit, etsi ignoret, ad quem ea rerum & negotiorum varietas vsu seruiat, haud tamen iudicat, eam temere esse ab herbario, aut medicamentario illuc comporta-

S. Chrysostr.
hom. 10. ad
pop.

Ecclesi. 11. 4.

tam; sed potius omnia, quæ videt, vilia esse censeat, ad hominum sanitatem conseruandam, aut restaurandam: ita, qui in hunc mundum ingressus, reperit in eo ignes & aquas, incendia & diluuiâ; ventos & imbres; procellas & tempestates; videt que alios in camino tribulationis probari, & velut decore alios per naufragia, in ipso Oceano, refrigerari; alios confectis membris, velut in mortario contundi; licet causam, quam id fiat, non perspiciat; non tamen debet existimare, De causam nullam esse; sed ignorantiam suam diuinæ sapientiæ submittat, & cum S. Augustino dicat: *Et si nos non intelligamus, quare quidque fiat, demus hoc prouidentie ipsius, quia non sumus causa; & non blasphemabimus. Cùm enim ceperimus disputare de operibus Dei, quare hoc, & quare illud; & Non debemus facere, male fecit hoc; Ubi est laus Dei? Omnia sic considera, modo placeas Deo, & laudes artificem. Quòd si forte intrares in officinam fabri ferrarij, non auderes reprehendere folles, incendas, & leos. Et da imperitum hominem, nescientem quid quare sit, & non reprehendit. Sed si non habeat peritiam artificis, & habet at saltem considerationem hominis, quid sibi dicit? Non sine causa folles, hoc in positi sunt; artifex nouit quare, etsi ego non noui. In officina non audet vituperare fabrum, & audet reprehendere, in hoc mundo DEVM?*

S. Augustin.
in Psal. 149.

XII.
Supra cap. 4.
num. 2.

At nemo est, qui audeat? Enimuerò suprâ iam vidimus id ausum fuisse regem Alphonsum. Neque is primus fuit, neque postremus. Nam quia, iuxta Comicum axioma, *decent secundæ fortunæ superbia*, etiam ante Alphonsum alij quidam Principes tam vecordi fastu, opera Dei corrigere voluerunt. Xerxes Persarum vertex, qui inter omnes orbis Principes facile primus visus est obtinuisse, voluit etiam stultissimæ superbiæ magnitudinem ridiculumque exemplum esse. Cùm enim intellexisset, *Hellepontum ex Asia in Europam coniungi, indigne ferens; iussit trecenta Helleponto verbera infligi, & in eius pelagus par compedum demitti. Hæc diuini etiam, ait Herodotus, misisse, qui stigmata Helleponto uiderent. certè mandauit, ut colaphos Helleponto incuterent: dicentes hæc barbara ac vesana verba: O aqua amara, dominus hanc tibi irrogat pœnam, quòd eum lesisti, qui de te nihil mali meritus erat.* Te rano

Herodot. l. 7.

rex Xerxes, velis, nolisque transmittet, meritoque nemo hominum tibi sacrificat, ut dolo pariter, & amaro flumini. Idem Plutarchus testatus est. Quin & ad montem Atho eiuscemodi epistolam misit. Atho diuine, calum tangens vertice, noli meis operibus lapides facere magnos & intractabiles, alioqui te excisum in mare deturbabo. Ad has stultitiæ minas perducit superbia. Quin & habet imitatores. Qua de causa Pompeius M. Lucullum Xerxem togatum vocabat, ob injectas mari moles; & mare, subfossis montibus, in terras receptum. C. Caligulam Cæsarem Seneca scribit, cælo iratum, quod obstreperet Pantomimis (quos imitabatur studiosius, quam spectabat) quodque comessatio sua fulminibus terreretur, ad pugnam vocauit Iouem, & quidem sine missione, Homericum istum versum exclamans: ἢ μὲ ἀνδρείῳ, ἢ ἐγὼ σέ: aut tu me tolle, aut ego te. At quid mirum, si Iouem prouocauit, qui se ipsum ut Iouem fingeret, ex sorore Iunonem fecit; manibus Victoriæ se coronatum somniauit; Lunamque coniugem suam iactans, Vitellium interrogare non erubuit, An Deam secum conuersantem videret? Cui ille salsa adulatione respondit: *Minime, Domine, tantummodo enim vobis Dijs licet inter vos videre.* Ita de eo Xiphilinus refert, qui etiam ait, eum, ut per omnia Ioui similem se ferret, etiam machinis quibusdam effecisse, ut flamma inter nubes coruscasse, & cælum tonitru contremuisse videretur. Coeys quoque rex Thraciæ, voluptaria vita, adeo demens factus est, ut Mineruæ se coniugio dignum ratus, instructo nuptiali epulo thalamoque, eius aduentum expectaret, moraque pertæsus satellitem mitteret, qui videret an Minerua iam in thalamum venisset; quem, cum retulisset, *neminem ibi esse*, sagittis confodit. Idem fecit secundo. Tertius duorum exitu cautior factus, mendacio euasit, respondit enim reuersus, *eum à Dea cupide expectari.* Sic ille in cubiculum secedens, qualis ipse fuit Deus, talem Deam inuenit, id est, nullam, vanus vanitate pastus. Sed & recentiora sunt exempla. Nam & Attila, post deuictos hostes. Etium & Thrasimundum, dixisse fertur: *Nunc stellas praese cadere, terram tremere. se malleum esse vniuersi orbis:* quin eò arrogantia processit, ut suo titulo *flagellum Dei* adijci, itaque & in literas referri, & nominari se mandarit. Vnus hic insanijt.

Loꝛc-

Plutarch.
lib. de ira co-
hibenda.

Senec. lib. 1.
de Ira c. vlt.
item Dio &
Sueton. in
eius vita

Athenzus
lib. 12.

Nicolaus
Oatas in
eius vita. c. 9.

Lopelius Gomara de Mexicanis regibus memorat, eos, cum consecrarentur, more gentis, jurare debuisse in hæc verba: *Effluat se, ut Sol cursum splendoremque suum teneret, nubes pluerent, riuus carerent, & terra produceret omne genus frugum.* Quasi Dij essent, à Iosue Soli ac Lunæ imperare didicissent. In diuinis quoque libris Sennacherib se Deo potentiorum iactauit, & Balthasar filius Nabuchodonosor, mali corui malum ouum, aduersus dominum cæli & terræ eleuatus est. Nicanor quoque Iudæos aduocauit, quàm eos in campo videret. Herodes Agrippa, vestigia indutus populum acclamantem; *Dei voces, & non hominis, contumeliosa audiuit.* Et quanti fuerunt, qui vsque ad cælum ascendere, via non recta tentarunt? ipsi primi parentes, sicut *Dij* voluerunt. Quæ superbia ita nunc est hominibus hæreditaria, ab infantia jugum omne fugiant, dominatum affectent, seras equis, canibus, frigori, æstui, siccitati, pluuijs, cælo & terris, ignibus & aquis irascantur. Denique multis nihil fit rectè; quia, ut podagrici, rebus omnibus, & ipsis adeò etiam plumis offenduntur, vellentque omnia, non ad Dei, sed ad suum nutum administrari. Sapienter igitur Deus, vel hac de causa, multa aliter finit euenire, vt vel hinc sapiant, agnoscantque alium supra mundi Gubernatorem. Ita Canutus rex Anglorum repressit latorem; qui cum omnia ad vultum & nutum regis conuertisset: *Rex sedile suum, in littore maris, statui iussit, cum ascendens. Ascendenti mari dixit: Tu mee ditionis es, & terra, in qua sedeo, mea est, nec fuit, qui meo resisteret imperio. Impero igitur tibi, ne in terram meam ascendas, nec vestes, nec membra dominatoris tui madefacere.* Mare verò, de more, conscendens, pedes regis, sine reuerentia madefecit. Ille igitur resiliens: *sciant, inquit, omnes habitantes orbem, tuam esse, & frivolum regum potentiam, nec regis quempiam hominem dignum, præter eum, cuius nutui cælum, terra, mare, legibus obediunt aternis: nec unquam postea coronam capiti imposuit.* Multi si & hæc, & quæ huc vsque de terra marique dicta sunt, perperderent sedulo, non coronas tantum, sed etiam cristas demitterent, dicerentque: *Domine Deus virtutum, quis similis tibi? potens es, Domine, & veritas in circuitu tuo. Tu dominaris potestati maris.*

4. Reg. 19. 16.

Dan. 5.

2. Machab. 8.

34.

Act. 12. 22.

Gen. 11. 4.

Gen. 3. 5.

H. Huntin-
donensis
Cambdenus
in Britannia,
pag. 191

Psal. 88. 10.